

تحریم‌ها از ابتدا هم شکست خورده بود

مرور کارنامه کشور در یک سال گذشته نشان‌دهنده نقاط قوت و ضعفی است که بررسی هر کدام از آنها می‌تواند عاملی راهگشا باشد برای جلوگیری از بروز خطاهای گذشته و تداوم موفقیت‌ها در سال تولید ملی.

لید شکافی وضعیت سال جهاد اقتصادی در گفت‌وگو با دکتر عادل پیغامی تحریم‌ها از ابتدا هم شکست خورده بود

مرور کارنامه کشور در یک سال گذشته نشان‌دهنده نقاط قوت و ضعفی است که بررسی هر کدام از آنها می‌تواند عاملی راهگشا باشد برای جلوگیری از بروز خطاهای گذشته و تداوم موفقیت‌ها در سال تولید ملی.

در سالی که گذشت جهاد اقتصادی به‌عنوان یک تکلیف، پیش روی مردم و مسئولان قرار داده شده بود. از سوی دیگر غرب آخرین برگ‌های برنده خود را برای اعمال تحریم‌های اقتصادی علیه کشورمان رو کرد. بنابراین ایجاب می‌کرد که به دور از هرگونه حاشیه‌سازی و پرداختن به اموری که منجر به اختلال در مسیر ترسیم شده برای کشور می‌شود، صرفاً به دشمن اقتصادی فکر کرد و برای مقابله با آن راهکارهای مناسبی اندیشید. اما دکتر عادل پیغامی معتقد است که در این مدت، تلاش منسجم و هماهنگی برای جهاد کردن علیه دشمنان اقتصادی انجام نشد و حتی در برخی موارد دولتمردان اقداماتی انجام دادند که همان‌ها تبدیل به موانعی بزرگ بر سر راه جهاد اقتصادی شد. این کارشناس اقتصادی معتقد است که عبور از تحریم‌های اقتصادی نتیجه مقابله‌های برنامه‌ریزی شده ایران نبوده بلکه نفس این تحریم‌ها به‌گونه‌ای است که نه تنها خود را خنثی می‌کند بلکه فرصت‌های خوبی را برای تولیدکنندگان و صنعتگران کشور برای فعالیت هرچه بیشتر فراهم می‌کند. مشروح این گفت‌وگو را در ادامه می‌خوانید.

8226â با توجه به شرایط داخلی کشور از جمله عملکرد مسئولان کشور و بخش خصوصی و نیز حمله‌های بیرونی مانند تحریم‌های اقتصادی، شما به‌طور کلی کارنامه یک سال جهاد اقتصادی را تا چه حد مطلوب ارزیابی می‌کنید؟
اگر نسبت به آنچه گذشت بخواهیم ارزیابی ارائه بدهیم، ارزیابی من مثبت است و دلیل این گفته هم همین موفقیت‌هایی است که انقلاب اسلامی ایران در عرصه اقتصادی با وجود تمام دشمنی‌ها در سالی که گذشت به آن دست یافت. طبق همه شاخص‌های رفاهی و اقتصادی، اقتصاد ایران نسبت به قبل وضعیت بهتری پیدا کرده است. انواع شاخص‌های اجتماعی را می‌توانیم به‌عنوان یک تقریب برای سنجش رفاه عمومی جامعه در نظر بگیریم. وقتی در همین سفرهای نوروزی 40 درصد افزایش اتفاق می‌افتد، یعنی در سبد مصرفی رفاهی مردم کشور، سفر جایگاه خاصی دارد و این افزایش نشان‌دهنده رفاه مردم است. سبد کالاهای مصرفی روزانه اعم از میزان بهره‌مندی از آب سالم، بهداشت، پزشک، درمان و میزان بهره‌مندی از سواد و تحصیلات روز به روز در حال ارتقا است. اینها با وجود همه دشمنی‌ها نشان‌دهنده شکل‌گیری پایه‌ها و کانون‌های قوت و اقتدار اقتصادی در ایران است. اما اگر نسبت به آنچه پیش رو است بخواهیم ارزیابی کنیم من نمره مطلوبی به دولت فعلی نمی‌دهم؛ یعنی دولت فعلی در مدیریت پیشینی و آینده‌شناسانه و راهبردی اقتصاد ایران در حوزه هماهنگی سیاستی و سیاست‌های کلان پولی و مالی و مخصوصاً بانک مرکزی متأسفانه عملکرد خوبی ندارد اما در حوزه‌های مربوط به صنعت، بازرگانی، یارانه‌ها و ضریب جینی عملکرد نسبتاً خوبی داشته است.

8226â آقای دکتر، به‌نظر می‌رسد بعضی از اقدامات، یکسری موانع را در مسیر پیشرفت کشور ایجاد می‌کند، مانند همان مسائلی که سال گذشته در زمینه‌های مختلف اعم از ادغام وزارتخانه‌ها، اختلاس، تلاطم بازار سکه و ارز و امثال اینها به‌وجود آمد و یک مقدار جلوی جهاد اقتصادی را گرفت. آیا شما با این مسئله موافق هستید؟
بله. دولت فعلی در حوزه اقتصاد در کاهش هزینه‌های مبادلاتی که یکی از شاهرگ‌های اصلی اقتصاد است اساساً توجه لازم را ندارد. حتی من فکر می‌کنم که مشاوران اقتصادی دولت اصلاً هزینه‌های مبادلاتی را نمی‌شناسند، به همین دلیل معتقدم در عرصه‌های اقتصادی بیشتر سیاست‌هایی اتخاذ می‌شود که هزینه‌های معاملاتی کشور را بالا هم می‌برد؛ مثلاً اینکه در سال جهاد اقتصادی ما عملاً به ادغام وزارتخانه‌های اقتصادی دست بزنیم؛ ادغامی که اساساً کارایی و اثربخشی بسیاری از طرح‌های اقتصادی را مخدوش کرده و محل سؤال است. در سال جهاد اقتصادی در شرایطی که سیاست‌های کلی اصل 44 می‌خواهد 25 درصد اقتصاد کشور را به بخش تعاونی بسپارد، وزارت تعاون خودمان را حذف کرده و آن را یکی از بخش‌های نسبتاً ضعیف و نحیف وزارت کار قرار می‌دهیم. حوزه دیپلماسی اقتصادی ما دچار مشکل و معضل است. در سال جهاد اقتصادی شاهد این هستیم که معاونت اقتصادی وزارت امور خارجه تعطیل می‌شود. در سال جهاد اقتصادی شاهد این هستیم که عرصه رسانه ملی ما برنامه‌های اقتصادی خودش را نسبت به دوره قبل کاهش می‌دهد.

8226â از حوزه دیپلماسی اقتصادی سخن گفتید. با نامگذاری سال گذشته با عنوان جهاد اقتصادی بسیاری بر این باور بودند که تشدید تحریم‌ها باعث این نامگذاری شده است. به‌نظر شما موضوع تحریم‌ها و ضرورت مقابله با آنها از طریق به‌کارگیری ابزار مختلف

از جمله دیپلماسی اقتصادی و نیز توانمندسازی اقتصاد داخلی چه جایگاهی در تعیین عنوان مذکور توسط مقام معظم رهبری برای سال گذشته داشت؟

در این زمینه باید به یک نکته اساسی توجه داشت. به نظر بنده نه تحریم‌های اقتصادی در سالی که گذشت شروع شد و نه جهت‌گیری‌های اقتصادی مقام معظم رهبری و نامگذاری‌های راهبردی ایشان چندان متأثر از تغییرات کوتاه مدت است. اساساً نامگذاری سال جهاد اقتصادی در ادامه مجموعه نامگذاری‌هایی بود که به راهبردهای کلان اقتصادی کشور توجه دارد و همانطور که ایشان هم در پیام نوروزی سال 91 اشاره کردند این مجموعه برمی‌گردد به آن موقعیت استراتژیکی که انقلاب اسلامی ایران باید در عرصه اقتصادی برای خودش کسب کند.

8226• به هر حال به نظر می‌رسد یکی از مسائل جدی‌ای که کشورمان در عرصه اقتصادی با آن مواجه است همین تحریم‌ها باشد. جایگاه این موضوع را در سیاست‌ها و راهبردهای کلان کشور چگونه ارزیابی می‌کنید؟
بینید، دشمن خیلی سعی می‌کند که بگوید تحریم‌ها را تشدید کرده است اما واقعیت این است که تشدید یک امر نسبی است. کشور ما به نسبت فرصت‌ها و قوت‌ها، تحریم‌های شدید را ابتدای انقلاب اسلامی و در دوران دفاع مقدس سپری کرده است. واقعیت این است که تحریم‌هایی که در دوره‌های اخیر مطرح شده اصلاً در قالب تشدید تحریم‌ها نیست. البته دشمن از ابزار تحریم تجاری به سمت ابزارهای تحریم مالی رفته و تحریم‌های مالی هم در دنیا یک پدیده نوظهور است؛ یعنی تاریخچه تحریم‌های اقتصادی را که بررسی می‌کنیم چندان خبری از تحریم‌های مالی به چشم نمی‌خورد. تجربه‌های بسیار اندکی هم در این باب وجود دارد و کارشناسان اقتصادی هم درباره اینکه ضرر تحریم‌های مالی برای کشور تحریم‌کننده بیشتر است یا کشور تحریم‌شونده با هم بحث و مناقشه دارند. بنابراین این شیوه از تحریم‌ها توسط دشمن به صورت دست به عصا و بسیار با احتیاط در حال اجراست، به دلیل اینکه درباره تحریم‌های مالی اطلاعات و دانش کافی وجود ندارد. این تغییر رویه به دلیل این بوده که تجربه 120 ساله تحریم‌های تجاری موید این نکته است که سه چهارم آنها شکست می‌خورند. تحریم‌های مالی هم که اصلاً تجربه نشده و معلوم نیست که چه آثار و آسیب‌های بدی را می‌تواند به بار بیاورد. از طرف دیگر باید این نکته را متذکر شد که تحریم یک مسئله دوله است. تحریم با افزایش هزینه‌های مبادلاتی به کشور تحریم‌شونده یک ضرری می‌زند و هزینه‌های آن را بالا می‌برد اما همین افزایش هزینه از سوی دیگر برای کشور تحریم‌شونده در اقتصاد مزیت نسبی ایجاد می‌کند و این یک استراتژی دوله می‌شود که یک طرف آن هزینه است و طرف دیگر آن فایده. کشور ما در اغلب سال‌های اخیر در یک تحلیل هزینه و فایده، این تحریم‌ها را به سمت فایده سوق داده است و عملاً از تحریم‌های تجاری فایده‌های مستقیم و غیرمستقیم برده‌ایم.

8226• به‌طور خاص در مورد سال گذشته که این تحریم‌ها بسیار تشدید شد و از طرفی ما هم موظف به حرکت در قالب الگوی جهاد اقتصادی بودیم، چه تفکری دارید؟

سال جهاد اقتصادی در منظومه‌ای از اندیشه‌های راهبردی آقا تأکید می‌کرد که دشمن فراموش نشود؛ تأکید بر اینکه ما در یک مواجهه و ستیز با دشمن هستیم. همچنین اقدام در اقتصاد برای انقلاب اسلامی نیازمند یک مجاهدت و تلاش شبانه‌روزی و بی‌وقفه و خستگی‌ناپذیر است. سومین نکته این است که این جهاد یک بحث معنوی و ارزشی است؛ یعنی ایشان در نامگذاری سال گذشته با استفاده از کلمه جهاد سعی کردند به این سه عنصر اشاره کنند. از سوی دیگر شرایط مقابله انقلاب اسلامی با دشمن در مقوله‌هایی همچون انرژی هسته‌ای و بحث‌های دیگر به سمت حوزه اقتصاد کشیده شده است؛ به این معنی که دشمن طی این سال‌ها نتوانسته در عرصه‌های امنیتی، نظامی و سیاسی عملاً در این سال‌ها کاری از پیش ببرد و شکست خورده است. بنابراین به نظر می‌رسد که تنها ابزاری که در شرایط فعلی در دست دشمن باقی مانده ابزار اقتصادی است. در ابزارهای اقتصادی دشمن تحریم‌های تجاری را از ابتدای انقلاب تاکنون اعمال می‌کرده و چیز جدیدی نیست که بخواهیم از تشدید آنها سخن بگوییم اما از آنجا که دیگر برگ برنده‌ای در این شیوه از تحریم‌ها نداشته، تحریم‌های جدیدی را در قالب تحریم نفتی و مالی برای خودش تعریف کرده است؛ تحریم نفتی هم که طبق بیان اغلب کارشناسان بازار نفت عملاً در دنیا همیشه شکست خورده است.

8226• در مورد تحریم‌های مالی چطور؟ این قبیل تحریم‌ها چقدر بر اقتصاد کشورمان تأثیر داشته است؟
در حوزه تحریم‌های مالی مسئله یک مقدار پیچیده است چون این شیوه از تحریم‌ها در هیچ متن علمی مورد بحث قرار نگرفته است. هیچ مقاله علمی یافت نمی‌شود که بانک مرکزی تحریم شده چکار باید بکند و نیز اینگونه برخورد با بانک مرکزی چه لطماتی ممکن است به اقتصاد جهانی بزند. دشمن صحبت از تحریم بانک مرکزی ما کرده و سعی کرده اقداماتی هم ترسان و لرزان انجام دهد اما همواره این اقدامات را به دلیل همین ترس از تبعات و عواقب این تحریم بر اقتصاد جهانی با اقدامات دیگری جبران کرده است. مثلاً اگر بانک مرکزی ما را از جوانی تحریم کرده‌اند دقیقاً راه‌های دیگری را برای ما باز کرده‌اند. در ثانی جهانی شدن اقتصاد در 2-3 دهه اخیر باعث شده که هم بازارهای کالا و خدمات و هم بازارهای پولی و مالی دنیا به قدری تو در تو بشوند که اساساً رصد کردن و ممانعت کردن برای یک گردش مالی اصلاً کار آسانی نباشد؛ طوری که وجوه، در شرایط فعلی مرزهای ملی را به هم ریخته و پیگیری آن ممکن نیست.

8226• آقای دکتر، مواردی که تاکنون به آن اشاره کردید مربوط به نفس تحریم‌هاست که تأثیر آنها را در حد قابل توجهی کاهش داده است. ما می‌خواهیم بدانیم که خودمان چه اقدامات عملی برای مقابله با تحریم‌های جهانی علیه ایران انجام داده‌ایم.

بخش مهمی از آنچه در اقتصاد تحریم، تأثیرگذاری تحریم را موجب می‌شود بعد روانی آن است؛ یعنی اگر تحریم‌های اقتصادی علیه ایران تاکنون اثراتی هم داشته عمده آن روانی بوده و اگر به لحاظ روانی بازار داخلی ما دچار تلاطمی شده، دشمن آن را به‌عنوان موفقیت خودش ارزیابی کرده است. شما گفته‌های اوباما را دنبال کنید. وقتی که می‌خواهد بگوید تحریم بر ایران تأثیر داشته بازار سکه و ارز ما را مثال می‌زند اما در عمل می‌بینیم که التهابات بازارهای سکه و ارز ناشی از سوءتدبیرها و مدیریت‌های اشتباه و سیاست‌های غلط درونی دولت خودمان و یک مقدار هم مسائل روانی مردم بوده و هیچ ربطی به تحریم نداشته است. دشمن دقیقاً از نتایجی که از بعد روانی در بازار ایران ایجاد کرده بود به‌عنوان نشانه‌ای از موفقیت سیاست‌های خود یاد کرد، در حالی که خودش هم می‌داند که اینها ربطی به هم ندارند. به‌نظر من در مدیریت این بعد روانی دچار مشکل هستیم. اگر در مواجهه و مقابله با تحریم‌ها بخواهیم بحث کنیم، مدیریت کلان اقتصادی و تدبیر نهادها و دستگاه‌های تصمیم‌گیر کشور و بعد هم مدیریت رسانه‌ای اذهان عمومی در عرصه اقتصاد و انتظارات اقتصادی مردم جزو ضعف‌های مدیریت تحریم ما بوده است.